

Õiguskantsler

Teie nr

Meie 19.12.2023 nr 14-1/231313/2306489

Hooldekodukoha eest tasu küsimine

Lugupeetud avaldaja

Kirjutasite, et Viljandi Vallavalitsuse hinnangul tuleb Teil aidata oma [ ] tasuda hooldekodukoha eest, kuigi hooldereformi kavandades lubati, et lapsed oma vanemate hooldekodukulusid kandma ei pea. Palusite vastust veel mitmele küsimusele.

Sotsiaalteenuste korraldamise kohustus

1. Sotsiaalteenuste osutamist, sealhulgas väljaspool kodu pakutava ööpäevaringse üldhooldusteenuse osutamist, peab korraldama see vald või linn, kus inimene rahvastikuregistri andmetel elab ([sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) § 5 lg 1). Kuna omavalitsus peab abi pakkumisel lähtuma esmajärjekorras inimese vajadusest, tuleb omavalitsusel selgitada välja abi taotleva inimese abivajadus ja sellele vastav abi ulatus (SHS § 3 lg 1 p 1; § 15 lg 1; § 22¹ lg 1).

2. Kui vald või linn on selgeks teinud, milliseid sotsiaalteenuseid ja kui suures mahus tuleb inimesele pakkuda, hindab valla- või linnavalitsus inimese maksevõimet ja määrab selle põhjal tasu, mida inimene peab teenuse eest maksma. Seejuures tuleb arvestada, et tasu suurus ei tohi takistada teenuse saamist (SHS § 16 lõiked 2, 3). Nii peab inimesele jääma raha näiteks retseptiravimite, abivahendite ja muu vajaliku ostuks ning ka raha oma väikeste kulutuste tarbeks.

3. Pärast nende oluliste asjaolude väljaselgitamist teeb valla- või linnavalitsus kaalutusotsuse, millega annab inimesele õiguse kasutada sotsiaalteenust kindlaksmääratud tähtaegadel, tingimustel (nt millises mahus teenust saab ja millisel viisil, kui suurt tasu teenuse eest tuleb maksta) ja korras (nt kuhu tuleb teenuse saamiseks pöörduda ja kes selle abivajajale korraldab või teda korraldamises aitab; [sotsiaalseadustiku üldosa seaduse](#) (SÜS) § 26 lg 1 p 3). Kohalikul omavalitsusel on omakorda kohustus korraldada inimesele teenus nii, nagu otsuses on lubatud.

Väljaspool kodu osutatava ööpäevaringse üldhooldusteenuse rahastamine

4. Alates tänavu 1. juulist rahastatakse üldhooldusteenust mõnevõrra teisiti kui varem. Uue korra kohaselt peab inimese koduvald või -linn katma teenuse maksumusest hooldustöötajate kulud. Need kulud on hooldusteenust vahetult osutavate hooldustöötajate ja abihooldustöötajate 1) tööjõukulu; 2) tööriietuse ja isikukaitsevahendite kulu; 3) tervisekontrolli ja vaktsineerimise kulu; 4) koolituse ja supervisiooni kulu (SHS § 22¹ lõiked 1, 2). Ka siis, kui vald või linn on

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

kehtestanud hooldustöötajate kulude katmise piirmäära (SHS § 22¹ lg 3), peab see olema piisavalt kõrge, nii et teenust vajav inimene ei peaks neid kulusid kandma (SHS § 22¹ lg 4).

5. Ülejäänud teenuse osutamise kulud (majutus- ja toitlustuskulud ning muud teenuse osutamisega seotud kulud) tuleb tasuda teenusesaajal ulatuses, milles neid saab pidada inimese olukorda arvestades kohaseks (SHS § 16 lõiked 2 ja 3). Selleks hindab vald või linn teenusesaaja maksevõimet arvestades sotsiaalteenuse mahtu, teenuse maksumust ning teenust saava inimese ja tema perekonna majanduslikku olukorda (SHS § 16 lõige 2).

6. Kui inimese sissetulekud on väiksemad kui Statistikaameti avaldatud eelarveaastale eelnenud aasta teise kvartali keskmise vanaduspensioni suurus (2023. aastal on see 635,89 eurot), saab inimene vallalt või linnalt lisatoetust. Lisatoetus seisneb teenusesaaja kaetavate kulude ja sissetuleku vahe hüvitamises. Hüvitatakse mitte rohkem kui eelmise aasta teise kvartali keskmise vanaduspensioni suuruse ja teenuse saaja sissetuleku (riikliku pensioni, kogumispensioni, töövõimetoetuse ja sotsiaalmaksuga maksustatava tulu) vahe (SHS § 22¹ lg 5). See hüvitis arvatakse inimeste sissetulekute hulka. Seejärel selgitatakse välja inimese muu vara ja vajadused (kohustused ja kulud) ning leitakse teenuse maksumust (majutus-, toitlustus-, jm kulude eest tasutav summa), mahtu ning teenuse saaja ja tema pere majanduslikku olukorda arvestades kohane tasu, mida võib temalt teenuse eest küsida. Seega võetakse arvesse ka inimese võimalus saada pereliikmetelt ülalpidamist, nagu näevad ette [perekonnaseadus](#) (vt Riigikohtu 31.03.2020 otsust nr [3-18-1168/52](#), p 10) ja [kooseluseadus](#).

Perekonna osa teenuse eest tasumisel

7. Perekonnaseaduse (PKS) § 16 lõike 1 järgi on abikaasad kohustatud üksteist oma töö ja varaga ülal pidama. Kui abikaasa ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma oma abikaasale ülalpidamist enda tavalist ülalpidamist kahjustamata, annavad ülalpidamist inimesed, kes on seda kohustatud tegema järgmisena (PKS § 107 lg 1).

8. PKS § 96 lõike 1 järgi on kohustatud abivajajat järgmisena abistama tema täisealised esimese astme ülenejad ja alanejad sugulased ehk abivajaja lapsed ja vanemad. Nemad aitavad abivajajat ülal pidada sel juhul, kui abivajaja ei ole võimeline ennast ise ülal pidama (PKS § 97 p 3). Seega ei pea lapselapsed oma vanavanemaid ülal pidama.

9. Kui ülalpidamist saama õigustatud inimesi on mitu (nt kui täisealine inimene peab ülal pidama nii oma eakat vanemat kui ka oma alaealisi lapsi) ja inimene ei ole võimeline neile kõigile ülalpidamist andma, eelistatakse alaealist last teistele lastele, lapsi kaugema astme alanejatele sugulastele, alanejat sugulast ülenejale sugulasele ning ülenejate sugulaste puhul lähema astme sugulast kaugema astme sugulasele (PKS § 98 lg 1).

10. Ülalpidamise ulatus määratakse kindlaks ülalpeetava kõiki eluvajadusi ja tema tavalist elulaadi arvestades (PKS § 99 lõiked 1 ja 2). Ülalpidaja vabaneb ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma pereliikmele ülalpidamist, **kahjustamata enese tavalist ülalpidamist** (PKS § 102 lg 1).

11. Kui kohustuse täitmist on äärmiselt ebaõiglane nõuda, võib kohus pereliikme selle täitmisest vabastada või täitmist ajaliselt piirata või elatise suurust vähendada (PKS § 103 lg 1). Seda eelkõige siis, kui

- 1) ülalpidamist saama õigustatud isiku abivajadus on tekkinud tema enda ebamõistliku käitumise tagajärjel (vt Tartu Ringkonnakohtu otsust asjas nr [2-21-4824](#), p 10);

- 2) õigustatud isik on jämedalt rikkunud oma ülalpidamiskohustust ülalpidamiskohustuslase vastu (vt Harju Maakohtu otsust asjas nr [2-21-15419](#), p 21);
- 3) õigustatud isik on süüdi tahtlikus kuriteos ülalpidamist andma kohustatud isiku või tema lähikondse suhtes (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsust asjas nr [2-18-15636](#), p 18).

12. Ülalpidamiskohustuse täitmisest vabastamist saab taotleda kohtu kaudu. Selleks tuleb esitada maakohtule hagi ülalpidamiskohustuse puudumise tuvastamiseks ([tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) § 368 lg 1). Seda on mõnel juhul juba ka tehtud (Harju Maakohtu lahendit asjas nr [2-22-7637](#), p 10).

13. Kui perekond oma abivajavat liiget ülal ei pea, võib keegi teine täita seda kohustust tema eest ning tehtud kulutused pereliikmetelt tagasi nõuda (käsundita asjaajamine, vt [võlaõigusseaduse](#) (VÕS) §-d 1018, 1023). Teadaolevalt on pereliikmete eest ülalpidamiskohustust täitnud ka vallad ja linnad (VÕS § 1018 p 3; vt ka Riigikohtu 17.06.2015 otsus nr [3-2-1-67-15](#), p 13). Kui kohalik omavalitsus täidab ülalpidamiskohustust kellegi teise eest, võib ka kohalikul omavalitsusel olla õigus nõuda kulutuste hüvitamist abivajaja ülalpidajatele.

14. Kui pereliikmed vabatahtlikult neid kulutusi kohalikule omavalitsusele ei hüvita, saab kohalik omavalitsus pöörduda maakohtusse. Maakohtu menetluses tuleb kummalgi poolel esitada oma vastuväited ning neid ka tõendada. Vald ei saa pöörduda otse kohtutäituri poole, kui tal ei ole kohtulahendit.

Selgitused Teie [ ] juhtumi näitel

15. Viljandi vallas reguleerib väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse korraldamist Viljandi Vallavolikogu 25.05.2023 määrus nr 39 „[Väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse korraldamise ja rahastamise kord](#)“ (edaspidi kord). Hooldustöötajate kulude katmisel lähtub vald Viljandi Vallavalitsuse kehtestatud hoolduskulude piirmäärast (korra § 8 lg 2), milleks 06.06.2023 korralduse nr 258 „[Hoolduskulude piirmäära kinnitamine](#)“ järgi on 500 eurot kuus. Korralduses on selgitatud: „Kinnitatava hoolduskulu piirmäära aluseks on võetud Viljandi maakonna hoolekandeesutuste kinnitatud ja kodulehtedel avaldatud hoolduskulude summa, millest nähtub, et Viljandi maakonnas on tagatud hoolduskulude piirmäära, 500 euro eest üldhooldusteenuse kättesaadavus.“ Seega on vallavalitsus leidnud, et 500 euro suurusest piirmäärast piisab, et inimene saaks elada mõnes Viljandi maakonnas asuvas hooldekodus.

16. [Sotsiaalkindlustusameti kodulehel \(seisuga 01.11.2003\)](#) on avaldatud hoolduskulude maksumuse ülevaade. Selle andmete kohaselt katab Viljandi Vallavalitsuse kehtestatud piirmäär hooldustöötajate kulud osaliselt Viljandi vallale kuuluvas 68-kohalises [Viljandi Hoolekandekeskuses](#).

17. Teie [ ] elab Viljandi vallale kuuluvas [hooldekodus], kus on hooldustöötajate kulu suurem kui Viljandi Vallavalitsuse kehtestatud hoolduskulude piirmäär. Viljandi valla kodulehe andmete kohaselt on hooldustöötajate kulud 620 eurot kuus.

18. Kui Teie ei ole [hooldekodu] või Viljandi Vallavalitsusega [ ] hooldekodukohta eest tasumise lepingut sõlminud, tuleb teenuse eest tasuda Teie [ ]. Teenuse eest küsitav tasu peab olema kirjas Teie [ ] kohta tehtud Viljandi Vallavalitsuse otsuses, mille järgi on Teie [ ] õigus kasutada hooldekodukohta. Kuna see otsus puudutab Teie [ ], mitte Teid, saab seda vaidlustada ainult Teie [ ]. Ta võib nõuda, et talle osutataks teenust kohas, mille hooldustöötajate kulud ei ületa Viljandi Vallavalitsuse kehtestatud hoolduskulude piirmäära.

19. Teie avaldusest selgub, et Viljandi Vallavalitsuse hinnangul ei ole Teie [ ] võimeline [hooldekodus] elamise eest ise tasuma. Teie osa teenusekulude katmises saab seisneda vaid [ ] ülalpidamise andmises (elalise maksmises). Seega peate otsustama, kas Viljandi Vallavalitsuse hinnang elalise kohta vastab perekonnaseaduses sätestatule. Kui leiate, et Teilt ei saa oma [ ] ülalpidamist nõuda või et ülalpidamiseks mõeldud summa peaks olema väiksem, saate Viljandi Vallavalitsusele esitada samu vastuväiteid ja tõendeid, mida saaksite esitada maakohtule (nt PKS § 102 ja § 103). Te ei pea oma [ ] andma ülalpidamist rohkem kui perekonnaseaduse järgi olete kohustatud oma [ ] maksma.

20. Küsisite veel, kas Viljandi Vallavalitsus võis Teile allkirjastamiseks saata dokumendi, milles lubate maksta hoolekandeesutuse koha maksumusest puudujääva osa esitatud arvete alusel tagasiulatuvalt alates 1. juulist 2023 kuni 31. märtsini 2024. Kohatasu suurus sõltub Teie maksevõime hindamisest, mis tehti 01.09.2022–24.03.2023.

Võimalik, et Viljandi Vallavalitsus on soovinud Teilt sellele dokumendile allkirja küsides võlatunnistust (vt nt Riigikohtu otsust nr [2-19-5601/61](#)). Võlatunnistuste andmist reguleerib VÕS § 30. Võlatunnistuse andmine eeldab poolte kokkulepet. See pole inimese ja kohaliku omavalitsuse vahel keelatud. Samas peab kohalik omavalitsus sellist tunnistust küsides selgitama, et tegutseb eraõigusliku võlasuhte raames ning tegemist on poolte kokkuleppega. Kohalik omavalitsus ei või eraõiguslikus suhtes kasutada oma avalikku võimupositsiooni selleks, et mõjutada inimest sellist dokumenti allkirjastama, või selgitada, et selle allkirjastamata jätmine võib tuua kaasa kahjulikke tagajärgi.

21. Arusaadavalt peab ametnik suhtlema inimestega korrektselt ning kasutama võimu seadusega ette nähtud piirides (vt ka [ametniku eetikakoodeksit](#)). Riigikohus on leidnud, et hea halduse tavaga ei ole kooskõlas see, kui kohalik omavalitsus ähvardab arvete tasumata jätmise korral pöörduda inkassoettevõtte poole, kui pooled alles vaidlevad ülalpidamiskohustuse üle (Riigikohtu otsus nr [3-18-1168/52](#), p 13). Ka on selge, et ametnik ei või luua oma selgitustega seadustest väära ettekujutust selleks, et kallutada inimest tegema tehingut, mida inimene muidu võib-olla ei teeks. Näiteks ei ole ametnikul õigust inimesele selgitada, et kui ta oma [ ] elalist ei maksa, siis nõutakse elalist lastelastelt. Perekonnaseaduse järgi ei pea lapselapsed oma vanavanematele ülalpidamist andma.

22. [Hooldekodu] põhimääruse järgi ei vabasta ajutised koduskäigud ja haiglas viibimine lepingu osapoolt kohamaksu tasumisest (v.a toiduraha; põhimääruse § 12 lõige 2). Kuna [hooldekodu] osutab Teie [ ] teenust võlaõigusliku lepingu alusel, pole õiguskantsleril voli hinnata, kas oli põhjendatud ja hea usu põhimõtte kohane nõuda, et tasu tuleb maksta kogu aja eest, mil Teie [ ] viibis statsionaarsel haiglaravil ([õiguskantsleri seaduse](#) § 19 lg 1).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise